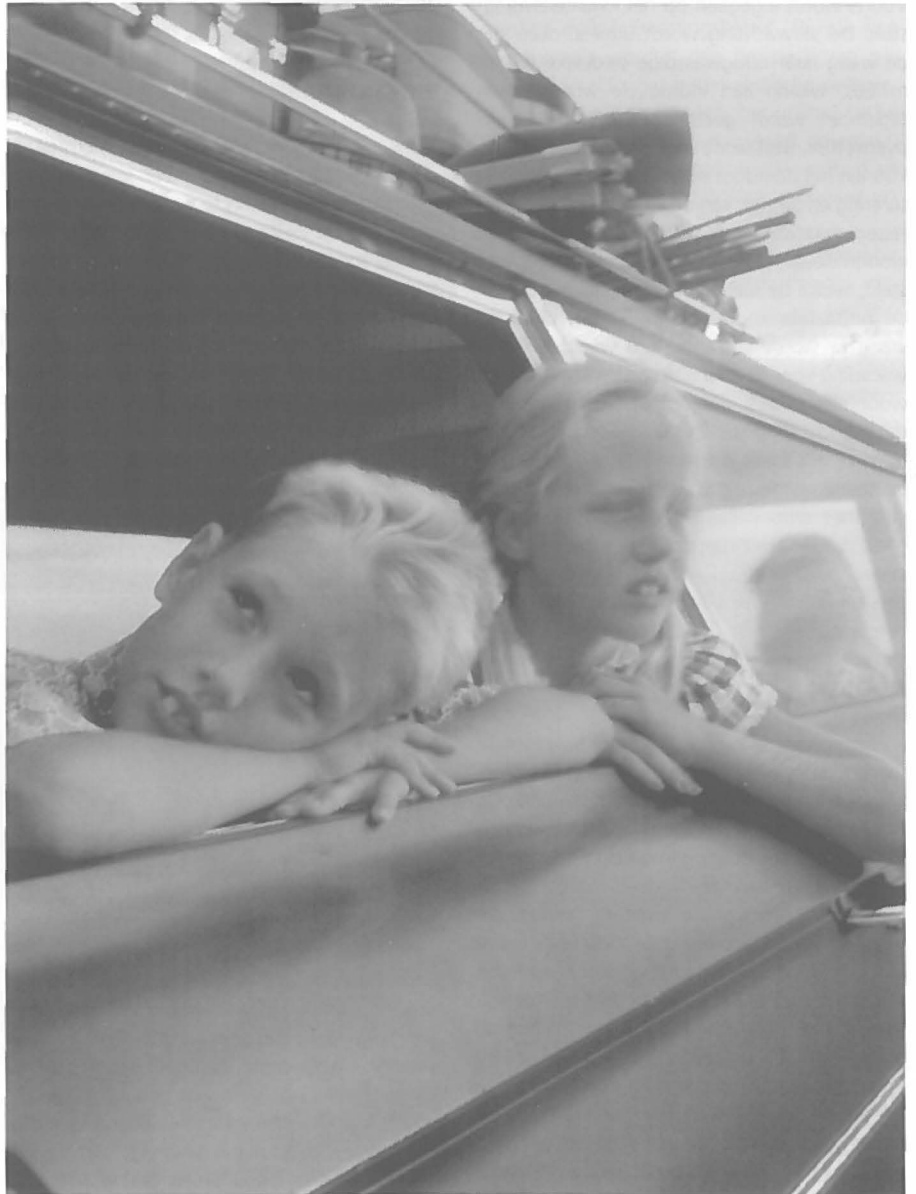

Als de kinderen het maar leuk vinden

In gezinnen waar beide partners werken, heerst vaak een enorme drukte. Alles moet geregeld en gepland worden. Ook de vrije tijd ontkomt niet aan planning. Het is de verwachting dat door een toename van dit type huishoudens er andere eisen gesteld zullen worden aan toeristisch-recreatieve voorzieningen.

MARIEKE DE KONING*

Een eerste stap in de richting van (eventuele) aanpassing van het recreatieve aanbod, wordt gevormd door een analyse van het huidige patroon van vrijetijdsbesteding van deze huishoudens. Door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen is het aantal traditionele gezinnen -man werkt, vrouw doet het huishouden en er zijn kinderen- de laatste decennia drastisch afgenomen. Daarvoor in de plaats is een nieuw type gezin gekomen: de tweeverdieners met kinderen. Dit type huishoudens is te bestempelen als het gezinshuishoudens van de toekomst. Een kenmerk van dit type huishoudens is de drukte die beide partners in het dagelijks leven ondervinden. Elk individu heeft telkens 24 uur per etmaal tot haar of zijn beschikking. In dat etmaal beweegt men zich door tijd en ruimte, met meestal de eigen woning als vertrekpunt. 'Onderweg' in het etmaal wordt de bewegingsvrijheid beïnvloed door aan tijd en ruimte gebonden beperkingen die bestaan uit aanspraken op de tijd en aanwezigheid van een individu. Hierbij valt te denken aan fysieke beperkingen, sociale beperkingen (de dagtaken die mensen grote delen van een etmaal aan bepaalde plaatsen binden: werkadres en woning bijvoorbeeld) en machtsbeperkingen (door anderen opgelegde beperkingen aan de toegang tot bepaalde plekken, zoals openingstijden en toegangsprijzen). De hoeveelheid vrije tijd die een persoon ter beschikking heeft, is afhankelijk van de invloed van bovengenoemde beperkingen. Daarnaast wordt het karakter van de vrije tijd bepaald door persoonlijke smaak en het beschikbare toeristisch-recreatieve aanbod.

"Bezoeken van stadjes is populair"

VRIJE UREN

De combinatie van een hoge mate van arbeidsparticipatie in het huishouden en de zorg voor het gezin, laat er geen twijfel over bestaan dat de hoeveelheid vrije tijd van de partners in een huishouden van tweeverdieners met kinderen op zijn minst onder druk staat. Uit literatuuronderzoek

blijkt dat, hoewel tweeverdieners met kinderen diverse tijdbesparende strategieën toepassen op onder meer de tijd die wordt besteed aan de zorg voor het huishouden, zij toch enige strijd moeten leveren om ongeveer evenveel vrije tijd te hebben als traditionele gezinshuishoudens. Op werkdagen hebben partners in een tweeverdienershuishouden ong-

even een uur minder vrije tijd dan partners in een traditioneel gezinshuishouden. In het weekend hebben de partners in beide typen huishoudens ongeveer evenveel vrije uren. De tweeverdieners met kinderen blijken vergeleken met andere typen gezinshuishoudens relatief veel vrije uren thuis door te brengen. Verder zijn tweeverdienende partners tijdens hun vrije uren in het weekend (vooral op zondag) meer op hun gezin gericht dan bijvoorbeeld traditionele gezinshuishoudens. Het doel van het onderzoek was uitspraken te kunnen doen over het ondernemen van recreatieve activiteiten met een tijdsduur van minstens een halve dag. Het rondje hardlopen in het park komt niet in aanmerking, maar bezoek aan de dierentuin wel. De gegevens zijn afkomstig uit een kwalitatief onderzoek op kleine schaal; er zijn interviews gehouden met een kleine dertig respondenten die deel uitmaken van een tweeverdienershuishouden met kinderen. Om de respondentgroep zo homogeen mogelijk te houden, hadden alle respondenten kinderen tussen de vier en zestien jaar, werd er door beide partners minstens twintig uur per persoon per week gewerkt in een betaalde werkring en woonden de respondenten allen in de noordvleugel van de Randstad (vooral Haarlem en Amsterdam). Daarnaast zijn zowel mannen als vrouwen geïnterviewd, maar nooit uit hetzelfde huishouden. Alle huishoudens bleken te bestaan uit zogenaamde 'anderhalfverdieners'; de respondenten en hun partners vullden samen anderhalve baan (nooit meer), waarbij in alle gevallen de vrouwelijke partner een halve baan had.

FUNTHEMA

De respondenten in het onderzoek werd gevraagd te noteren welke uitstapjes (gedefinieerd als toeristisch-recreatieve activiteiten met een tijdsduur van een halve dag of meer) zij het afgelopen half jaar hadden ondernomen. Deze uitstapjes werden onderverdeeld in vijf thema's: Waterrecreatie (alle activiteiten die met water te maken hebben) *Fun* (spanning, avontuur en vermaak), Toeren (routegebonden recreatie te verdelen in cultuurhistorisch toeren (museum, stadsdelen, dorpen) en natuurgebonden toeren), Intensieve landrecreatie (activiteiten in groengebieden), Stedelijke recreatie (winkelen, theater- en bioscoopbezoek, eten-tjes). De respondenten ondernamen gemiddeld eens per maand een dergelijk uitstapje. De ondernomen uitstapjes bestonden meestal uit één enkele activiteit en duurden niet langer dan vijf uur (exclusief reistijd). Voor het maken van uitstapjes gingen de respondenten niet ver van huis (maximaal twintig kilometer), maar maakten ze toch het liefst gebruik van de auto. De meest favoriete activiteiten bleken die in het *fun*-thema te zijn en binnen dit thema waren attractieparken en dierentuinen geliefde locaties. Bijna alle respondenten hadden in de onderzoeksperiode één of meer *fun*-uitstapjes gemaakt. Op de tweede plaats kwam waterrecreatie (vooral strandactiviteiten nabij

zout én zoet water; hier kan de woonomgeving van de respondenten een rol hebben gespeeld) met vlak daar achteraan het toeren. Hieruit blijkt dat ook langduriger uitstapjes uit fiets- of wandeltochten kunnen bestaan. Het gaat vaak om toeren in de natuur, maar ook bezoeken aan monumenten, (historische) dorpen of stadsdelen kwamen regelmatig voor. Het thema intensieve landrecreatie (meestal bezoek aan een recreatiegebied) kwam op de vierde plaats, terwijl in het thema stedelijke recreatie nauwelijks uitstapjes werden ondernomen. Er is ook gekeken naar het voorkomen van zogenaamde combinatie-uitstapjes, dat wil zeggen het ondernemen van meerdere activiteiten. Dit kwam relatief weinig voor en deze uitstapjes namen nauwelijks meer tijd in beslag dan gemiddeld. Het ging vooral om het combineren van fietstochtes met waterrecreatie. Herhaling van dezelfde activiteiten of gebruik van eenzelfde toeristisch-recreatieve voorziening kwam niet vaak voor; er was een vrij grote diversiteit tussen de uitstapjes onderling.

ZONDAGFILES

Bijna tweederde van de uitstapjes vond in het weekend plaats en daarvan werd meer dan de helft op zondag ondernomen. Verder werd een aantal uitstapjes op doordeweekse dagen ondernomen, maar dan vooral tijdens basisschoolvakanties. Een verklaring van het grote aantal uitstapjes op zondag zou gevonden kunnen worden in de zogenaamde zaterdagse inhaalslag in huishoudelijke activiteiten (boodschappen voor de hele week, huishoudelijk werk van de afgelopen week inhalen en vooruit werken op de volgende). Overigens zullen de bekende zondagfiles op de Nederlandse wegen niet alleen door de uitstapjes van tweeverdieners met kinderen worden veroorzaakt... Opvallend was dat de kinderen een zeer belangrijke plaats innemen: bijna alle uitstapjes werden door één of beide partners in gezelschap van de kinderen ondernomen. De respondenten ondernamen een verwaarloosbaar aantal uitstapjes alleen, met zijn tweeën of eventueel met anderen. De kinderen zelf waren eveneens de belangrijkste reden om uitstapjes te maken: "*De kinderen vinden het leuk*". Alle activiteiten in het thema *fun* werden ondernomen door de kinderen (in gezelschap van één of beide ouders). Hier en daar leek het er zelfs op dat de ouders zich enigszins opofferden, door uitstapjes te maken op locaties die zij zelf nou niet bepaald gekozen zouden hebben, maar die de kinderen zo leuk vonden. Het ging dan vooral om drukke locaties zoals attractieparken. De respondenten gaven aan zelf vooral rust te zoeken in hun vrije tijd. De enkele uitstapjes die zonder de kinderen werden ondernomen, bestonden vaak uit activiteiten in het thema toeren.

ZAP-RECREATIE

Het dertigtal geïnterviewde respondenten is niet representatief voor de doelgroep van

tweeverdieners met kinderen, hetgeen vergelijking van de resultaten van het onderzoek moeilijk maakt. Een andere moeilijkheid is dat diverse bestaande statistieken over dit onderwerp elk eigen definities hanteren. Bij een zeer globale vergelijking met cijfers van het Dagrecreatie-onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), komen toch enkele verschillen naar voren. Hierbij moet worden opgemerkt dat het CBS geen specifieke doelgroep hanteerde. Het meest opvallende verschil met de CBS cijfers is het hoge aandeel fun bij de ondervraagde tweeverdieners met kinderen en het lage aandeel stedelijke recreatie. Daarnaast vertonen de respondenten een hoge mate van deelname aan waterrecreatie, maar de verklaring hiervoor kan liggen in de invloed van de woonomgeving van de onderzochte tweeverdieners met kinderen. Een mo-

"Waterrecreatie neemt een belangrijke plaats in"

gelijke verklaring voor het hoge aandeel fun kan worden gevonden in een soort compensatiegevoel van de ouders tegenover de kinderen voor de doordeweekse drukte in het gezin. Voor mogelijke aanpassing van het toeristisch-recreatieve aanbod voor verblijf van een dagdeel of meer, is voorlopig te zeggen dat wat deze doelgroep van tweeverdieners met kinderen (als moderne gezinshuishoudens) betreft geen regelmatig herhalingsbezoek zal voorkomen: eerder jaarlijks dan maandelijks. Overigens is deze doelgroep, voor zover het de respondenten betreft, niet bepaald op zoek naar zap-recreatie; het heen en weer flitsen tussen verschillende activiteiten in één uitstapje. Daarnaast zal het nodig blijven in het aanbod veel aandacht besteden aan de kinderen (*fun*), met mogelijk daarnaast voor de ouders voorzieningen in routegebonden activiteiten. Het zou interessant kunnen zijn dit onderzoek op grotere schaal en onder verschillende typen huishoudens te houden, om vergelijking mogelijk te maken en om een werkelijke basis te hebben voor toeristisch-recreatief beleid.

*Dit artikel is gebaseerd op de doctoraalscriptie Af en toe gaan Pa en Moe... Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Universiteit van Amsterdam